

לקוטי תורה • פרשת כי תצא • מאמר 4

כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת...

”אם יש לאיש שתי נשים, האחת אהובה והאחת שנואה”

הנפש האלקית יורדת כדי להילחם מדי יום, בתפילה, בנפש הבהמית — ”האיש השנואה” שבפסוק. מכיוון ששורשה של הנפש הבהמית גבוה מאוד, מן הבחינה של ”לפני מלך”, בירורה מביא לאהבה כלתי מוגבלת של ”בכל מאדך”, גדולה מן האהבה שהייתה לנשמה לפני ירידתה: ”הבכור” בא מן השנואה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-seitzei/4

הנקודה

הנפש האלקית יורדת כדי להילחם מדי יום, בתפילה, בנפש הבהמית – "האישה השנואה" שבפסוק. מכיוון ששורשה של הנפש הבהמית גבוה מאוד, מן הבחינה של "לפני מלך מלך", בירורה מביא לאהבה בלתי מוגבלת של "בכל מאדך", גדולה מן האהבה שהייתה לנשמה לפני ירידתה: "הבכור" בא מן השנואה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המקרה שהתורה מתארת, של איש שיש לו שתי נשים, אחת אהובה ואחת שנואה, וכו' הבכור הוא בנה של השנואה, נעשה לימוד על שתי הנפשות שבכל יהודי. הנפש הבהמית יורדת דרך מתווכים רבים והיא תערוכת של טוב ורע; הנפש האלקית, "חלק אלוהי ממעלה", באה ישירות מה' ותמיד מאוחדת עמו. הנפש האלקית יורדת כדי להילחם בנפש הבהמית ולשנות אותה, ולכן היא נקראת "הרוח" והמלחמה מתנהלת בתפילה. בפסוקי דזמרה, התבוננות בגדולת ה' מפרידה את הרע מן הטוב; קריאת שמע, "הרומח" של רמ"ח תיבות ושש תיבות, משמדה אותו, שכן "הוי" אלקינו מגיע לעצמותו של ה', שממנה נמשכות נשמות ישראל. בדורות מאוחרים, כשהרע חזק יותר, ברכות העמידה מורידות את רצונו הגלוי של ה' באמצעות שלוש-עשרה מידות הרחמים. האהבה הנוצרת מכך גדולה מן האהבה שהייתה לנשמה לפני ירידתה, משום ששורש הנפש הבהמית מצוי ב"מלכים" שמלכו לפני שבירת הכלים.

מבנה

1	שתי נפשות ומלחמתן	19	לכל יהודי יש שתי נפשות: הנפש החיונית הבהמית, היורדת דרך מתווכים רבים והיא תערוכת של טוב ורע, והנפש האלקית, הבאה ישירות מה' ותמיד מאוחדת עמו. הנפש האלקית יורדת כדי להילחם בנפש הבהמית ולשנות אותה, ולכן היא נקראת "הרוח" והמלחמה מתנהלת מדי יום, וזמנה הוא זמן התפילה.
2	הפרדת הרע, ואחר כך השמדתו	3-29	בפסוקי דזמרה, התבוננות בכך שכל הבריאה ואפילו המידות העליונות בטלות לפני ה' מפרידה את הרע מן הטוב, משום שאין לרע חיות משל עצמו. אולם יש להשמיד את הרע לחלוטין, והדבר נעשה באמצעות קריאת שמע, "הרומח" של רמ"ח תיבות ושש תיבות הייחוד.
3	"הוי" אלקינו והאהבה שהוא מעורר	5-49	"אחד" מתייחס לאחדותו של ה' בתוך העולמות והמידות העליונות, ואילו "הוי" אלקינו הוא עצמותו, שלמעלה אפילו מאחדות ונסתרת מן המלאכים; זהו המקור שממנו נמשכות נשמות ישראל. ההתבוננות בכך מעוררת אהבה, עד "בכל מאדך" – אהבה בלתי מוגבלת החושפת "דברים עמוקים מתוך החושך" והופכת את הרע שבנפש הבהמית לטוב.
4	העמידה בדורות מאוחרים	69	"עקבתא דמשיחא" הרע חזק יותר, וקריאת שמע לבדה אינה מספיקה; לכן תיקנו חכמים את שמונה-עשרה הברכות. "ברוך אתה" ממשיך את נוכחותו הגלויה של ה' אל תוך הלב, ו"סלח לנו" הוא בקשה לגילוי רצונו באמצעות שלוש-עשרה מידות הרחמים.

אלול מעורר את שלושי־עשרה המידות, ויום הכיפורים מגלה את הרצון. האהבה הגדולה הנוצרת מבירור הנפש הבהמית גבוהה מן האהבה שהייתה לנשמה לפני ירידתה, משום ששורש הנפש הבהמית הוא במלכים שמלכו לפני שבירת הכלים; לכן "הבכור" בא מן "השנואה", והכתיב "לשניאה", עם יו"ד, מזכיר את סיני, שבו נעשה הרע שנוא בתכלית.

מו ש ג י ם

הנפש החיונית הבהמית נפש החיונית הבהמית

הנפש המחיה את הגוף, ומתלבשת בדם; היא יורדת דרך מתווכים רבים והיא תערובת של טוב ורע, אך שורשה גבוה מאוד.

הנפש האלקית נפש אלהית

"חלק אלוקה ממעל", הבאה אל האדם ללא מתווכים ותמיד מאוחדת עם מקורה; היא יורדת כדי לברר את הנפש הבהמית.

ישראל ישראל

שמה של הנשמה בזמן הזה, מן "כי שרית עם אלקים ועם אנשים", הנקרא "ישר אל": הכוח לשלוט בנפש הבהמית ולשנות אותה. לעתיד לבוא, כשלא יהיה רע, היא כבר לא תיקרא בשם זה.

הרומח רומח

קריאת שמע: רמ"ח תיבותיה, יחד עם שש תיבות הייחוד, עולות בגימטרייה רומ"ח — הנשק המשמיד את הרע לחלוטין.

הוי' אלקינו הוי' אלקינו

השם הוי' הראשון שבקריאת שמע: עצמותו ממש של ה', שלמעלה אפילו מהמונח "אחד" ונסתרת מן המלאכים; ממנה נמשכות נשמות ישראל.

בכל מאדך בכל מאדך

האהבה הגדולה והבלתי מוגבלת, שלמעלה מן השכל, הבאה באמצעות בירור הנפש הבהמית וגבוהה מן האהבה שהייתה לנשמה לפני ירידתה.

שלושי־עשרה מידות הרחמים י"ג מדות הרחמים

באמצעותן מתגלה רצונו של ה' והחטאים מתכפרים, כך ששום דבר אינו מפריד בינינו לבינו; הן מתעוררות באלול, והרצון מתגלה ביום הכיפורים.

שבירת הכלים שבירת הכלים

נפילתם של "המלכים אשר מלכו לפני מלוך מלך לבני ישראל", שבה נפל שורשה הגבוה של הנפש הבהמית להסתר.

שתי נפשות ומלחמתן

1 כי תהיין לאיש¹ שתי נשים² האחת אהובה והאחת שנואה והיה הבן הבכור לשניאה. להבין מאמר והיה כו'

"אם לאיש שתי נשים, האחת אהובה והאחרת שנואה, והבן הבכור הוא של השנואה". כדי להבין את האמירה "והיה [הבן הבכור]" וכו':

המאמר פותח במקרה המתואר בתורה: לאיש יש שתי נשים, אחת אהובה ואחת שנואה, והבן הבכור שלו הוא בנה של השנואה. אדמו"ר הזקן מבקש להבין מדוע הבן הבכור, הראשון והחשוב שבבנים, צריך לבוא דווקא מן האישה "השנואה"; בסוף המאמר יתברר ששתי הנשים הן שתי הנפשות שבכל יהודי.

הוא ע"פ מ"ש הרח"ו [הרבי חיים ויטאל] בשער הקדושה³ שיש לכל אחד ואחד מישראל שתי נפשות⁴ וכמ"ש ונשמות אני עשיתי⁵ לשון רבים נפש אחת נקרא נפש החיונית והבהמית ומלובשת בדם האדם להחיות הגוף כמ"ש במ"א

הדבר הוא על פי מה שכתב רבי חיים ויטאל בשער הקדושה, שלכל אחד ואחת מישראל יש שתי נפשות, כמו שכתוב: "ונשמות אני עשיתי" — בלשון רבים. נפש אחת נקראת הנפש החיונית והבהמית, והיא מלובשת בדם של האדם כדי להחיות את הגוף, כפי שמוסבר במקום אחר.

הוא פותח בדברי רבי חיים ויטאל, תלמידו המרכזי של האריז"ל, בחיבורו על הקדושה (שערי קדושה): לכל יהודי יש שתי נפשות, כפי שנרמז בלשון הרבים "ונשמות" בפסוק בישעיהו. הראשונה היא הנפש החיונית והבהמית, השוכנת בדם ומחיה את הגוף.

והיא נשתלשלה ממקום גבוה על ידי אמצעים רבים ודרך שרים ומזלות כמאמרם ז"ל [זכרוננו לברכה / זכרונם לברכה] אין לך עשב מלמטה⁶ שאין לו מזל מלמעלה שמכה בו ואומר לו גדל⁷

היא השתלשלה ממקום גבוה, דרך שלבים רבים, באמצעות מתווכים רבים ועל ידי שרים ומזלות, כדברי חז"ל: "אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה שמכה בו ואומר לו: גדל!"

נפש זו אינה מגיעה לאדם ישירות מה', אלא יורדת דרך שלבים מתווכים רבים, ובהם ה"שרים" והמזלות — מערכות הכוכבים שבאמצעותן ה' מנהיג את הטבע. דברי חז"ל על העשב מלמדים שגם הדבר הקטן ביותר למטה מקבל את חיותו באמצעות מתווך כזה מלמעלה.

כי גבוה מעל גבוה⁸ וגוי וגבוהים עליהם ועל ידי ריחוקה מאור ה' בהשתלשלות ממדרגה למדרגה ומעילה לעלול בהסתרים וצמצומים רבים עד שנתלכשה בגוף האדם בשר ודם

"כי גבוה מעל גבוה" וגוי, "וגבוהים עליהם". ומכיוון שהיא רחוקה מאור ה', בהשתלשלות ממדרגה למדרגה ומעילה לעילה, דרך הסתרים וצמצומים רבים, עד שהתלכשה בגוף האדם, בשר ודם,

הפסוק מקהלת מתאר היררכיה שבה כל כוח נתון למרותו של כוח גבוה ממנו — תמונה של החוליות הרבות שבין מקור הנפש לבין העולם הזה. כל ירידה נוספת כרוכה בהסתרה וצמצום נוספים של אור ה', עד שהנפש מתלכשת לבסוף בגוף גשמי, בשר ודם.

לכן היא כלולה מטוב ורע וממנה באות לאדם מדות רעות מיסודות הרעים שבה וגם שכל אנושי

לכן היא כלולה מטוב ורע. ממנה באים לאדם מידות רעות, שמקורן ביסודות הרעים שבה, וכן השכל האנושי.

מכיוון שהנפש הבהמית התרחקה כל כך ממקורה, היא תערוכת של טוב ורע. המידות הרעות באות מן ה"יסודות הרעים" שבה — הצדדים השליליים של היסודות שמהם מורכב כל דבר גשמי — וכך גם השכל האנושי הרגיל.

כי כל נפש כלולה מחכ"ד [מחכמה בינה ודעת] ומדות ומצדה יכול האדם להיות מעוכרי רצונו ח"ו [חס ושלום] כמ"ש ונפש

כי כל נפש כלולה מחכמה, בינה ודעת, וממדות. בגללה יכול האדם להיות בין העוכרים על רצונו, חס ושלום, כמו שכתוב: "ונפש",

כמו כל נפש, גם הנפש הבהמית כוללת שכל — חכמה, בינה ודעת — וכן מידות. נפש זו היא שמאפשרת לאדם לפעול בניגוד לרצון ה'; הפסוק "ונפש כי תחטא" מובא כדי להראות שהיכולת לחטוא שייכת לנפש.

כי תחטא⁹ כי מחמת ריבוי ההסתרים וצמצומים המכסים ומעלימים אור א"ס ב"ה נראה לאדם שהוא יש ודבר בפני עצמו.

"כי תחטא". משום שההסתרים והצמצומים הרבים מכסים ומעלימים את אור אין סוף ברוך הוא, נדמה לאדם שהוא יש ודבר בפני עצמו.

שורש החטא הוא תחושת קיום עצמאי. מכיוון שאור ה' מוסתר כל כך בדרגה זו, האדם מרגיש את עצמו כ"יש" — דבר העומד בפני עצמו, ולא כמי שאין לו מציאות בפני ה'. מתוך תחושה זו מתאפשרת העבירה.

ונפש השנית בישראל נקרא נפש אלהית חלק אלוה ממעל והיא הבאה לאדם בלי אמצעים כלל כמ"ש והאלהים עשה את האדם ישר^{10, 11}

הנפש השנייה שבישראל נקראת הנפש האלקית, "חלק אלוה ממעל". היא הנפש שבאה לאדם בלי שום מתווכים כלל, כמו שכתוב: "והאלקים עשה את האדם ישר".

הנפש השנייה, המצויה בכל יהודי, היא הנפש האלקית, המכונה, במילים הלקוחות מאיוב, "חלק אלוה ממעל". בניגוד לנפש הבהמית, היא מגיעה לאדם ישירות מה', בלי מתווכים; אדמו"ר הזקן מפרש כך את הפסוק "האלקים עשה את האדם ישר": "ישר" פירושו גם ישר בדרך, כלומר ישיר.

(בקהלת סס"י [סוף סימן ז']¹² וכמ"ש ואתה נפחתה בי^{13, 14} ואתה ממש בלי ממוצעים ויפח באפיו נשמת חיים¹⁵ וגו'

(בקהלת, בסוף פרק ז'), וכמו שכתוב: "ואתה נפחתה בי" — אתה בעצמך, בלי מתווכים; וכן: "ויפח באפיו נשמת חיים" וגו',

הסוגריים מציינים את מקום הפסוק: סוף פרק ז' בקהלת. שני מקורות נוספים מלמדים שהנשמה באה ישירות מה': ברכת הבוקר "אתה נפחתה בי", שבה "אתה" פירושו ה' בעצמו, והפסוק בבראשית שבו ה' "נפח באפיו נשמת חיים".

כמשל הבל האדם שיוצא ממנו ואעפ"כ [ואף על פי כן] היא מיוחדת עמו בלי הפסק כי אין לך דבור שחוזר ממנו¹⁶ כמ"ש בס"י [בספר של בינונים]^{17, 18}

כמו במשל הבל פיו של אדם היוצא ממנו, ואף על פי כן נשאר מאוחד עמו בלי הפסק; שהרי אין דיבור שהוא מחוץ לו, כפי שמוסבר בספר של בינונים [התניא].

המשל הוא הבל הפה: הוא יוצא מעומק האדם, ואף על פי כן, כשהוא יוצא, הוא נשאר קשור אליו. כך גם הנפש האלקית, אף שיצאה מה', נשארת מאוחדת עמו בלי הפסק, משום שכפי שמוסבר בתניא (פרק כא), דיבורו של ה' לעולם אינו נפרד ממנו, שהרי אין שום דבר מחוץ לו.

לכן תמיד היא מיוחדת במאצילה בתכלית היחוד ומצדה לא היה באפשריות האדם לחטוא כלל ולהיות מעוברי רצונו אחרי

לכן היא מאוחדת תמיד עם המאציל שלה בתכלית היחוד, ומצדה לא ייתכן לאדם לחטוא כלל ולהיות בין העוברים על רצונו, שכן

מכיוון שהנפש האלקית מאוחדת תמיד עם ה', מקורה — המאציל שלה — אין בה מקום לחטא. אילו הייתה לאדם נפש זו בלבד, לא היה יכול לחטוא ולפעול בניגוד לרצון ה'.

שהיא מיוחדת תמיד במאצילה זולת שהנפש הבהמית מלביש אותה ומכסה ומעלים מהביט באור א"ס ב"ה כמבואר בלקוטי אמרים

היא מאוחדת תמיד עם המאציל שלה; אלא שהנפש הבהמית מלבישה אותה, מכסה עליה ומסתירה ממנה את אור אין סוף ברוך הוא, כפי שמוסבר בלקוטי אמרים.

החטא נעשה אפשרי רק מפני שהנפש הבהמית "מלבישה" את הנפש האלקית ומסתירה ממנה את אור אין סוף, כפי שבגד מסתיר את מה שהוא מכסה. אדמו"ר הזקן מפנה ללקוטי אמרים, החלק הראשון של התניא, שבו הדבר מוסבר בהרחבה.

(ושתי נפשות אלו נקרא בכתוב בצלמנו כדמותנו¹⁹ שהנפש האלהית היא בחי צלם והחיונית היא בחי דמות)

(ושתי נפשות אלו נקראות בכתוב "בצלמנו כדמותנו": הנפש האלקית היא בחינת צלם, והנפש החיונית היא בחינת דמות.)

שתי הנפשות נרמזות גם בפסוק "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". הנפש האלקית מקבילה ל"צלם", והנפש החיונית ל"דמות".

והנה ירידת נפש אלהית בעולם היתה בכדי להתלבש בנפש החיונית הבהמית ולהלחם אתה ולכררה להפריד הטוב מן הרע ולהעלותה לה' להפכא חשוכא לנהורא וכו' לכן נקרא בשם ישראל כמ"ש

והנה, ירידת הנפש האלקית לעולם הייתה כדי להתלבש בנפש החיונית־בהמית, להילחם בה ולברר אותה, להפריד את הטוב מן הרע ולהעלותה לה', "להפוך חושך לאור" וכו'. לכן היא נקראת בשם ישראל, כפי שכתוב:

זו תכלית הדברים: הנפש האלקית ירדה לעולם כדי להיכנס לנפש הבהמית, להילחם בה ולברר אותה, להפריד את הטוב שבה מן הרע ולהעלותה לה'. המטרה, בלשון הזוהר, היא "להפוך חושך לאור": לא רק לנצח את החושך, אלא להפוך אותו. משום כך נקראת הנפש בשם ישראל.

כי שרית עם²⁰ אלהים ועם אנשים ותוכל פ"י שהנפש אלהית תשתרר על החיונית הבהמית להפוך כל מחשבותיה ומדותיה אשר לא לה' המה מרע לטוב והמדות נקראו אלהים כמ"ש ויראו ויראו בני האלהים²¹ וגו'

"כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". כלומר, הנפש האלקית צריכה למשול בנפש החיונית־הבהמית ולהפוך את כל מחשבותיה ומדותיה, שאינן לה', מרע לטוב. והמדות נקראות "אלקים", כפי שכתוב: "ויראו ויראו בני האלקים" וגו',

כשונה שמו של יעקב לישראל נאמר לו: "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"; אדמו"ר הזקן מפרש "שרית" מלשון שלטון; על הנפש האלקית למשול בנפש הבהמית ולהפוך את מחשבותיה ורגשותיה, שאינם מופנים לה', מרע לטוב. "אלקים" כאן פירושו המדות, כפי שמראה הפסוק על "בני האלקים". בנוסח הנדפס כאן המילה "ויראו" מופיעה פעמיים, ככל הנראה כפלי; במהדורת קה"ת מופיעה במקום הראשון המילה "ויבאו", ביטוי שהמהדורה קושרת לאיוב א':ו: "ויבאו בני האלקים".

ותרגומו²² בני רברביא²³ ועם אנשים בחינת מעשה אנוש אנוש הוא ולהפוך אותם מרע לטוב ע"י נפש אלהית המיוחדת במאצילה בלי הסתר פנים

ותרגומו: "בני רברביא" "ועם אנשים" היא בחינת המעשה — מעשה אנוש, שהרי הוא אנוש. ועליהם להפוך מרע לטוב באמצעות הנפש האלקית, המאחדת עם המאציל שלה בלי הסתר פנים

אונקלוס, התרגום הארמי הקלאסי של התורה, מתרגם "בני האלקים" כ"בני רברביא", ובכך מראה ש"אלקים" יכול להתפרש ככוחות; לכן ה"אלקים" שעמו ישראל נאבק הם המדות העזות שבנפש. "אנשים" מייצגים את כוח המעשה, את בחינת אנוש — אדם בן תמותה רגיל. את כל אלה יש להפוך לטוב באמצעות הנפש האלקית, שאינה מוסתרת ממקורה.

כלל המבררה ומעלה את נפש החיונית להבטל ולהכלל באור ה' וזו בחי' ישראל ישר אל ואל הוא לשון חוץ וממשלה לנצח מלחמתה עם נפש החיונית

המבררת ומעלה את הנפש החיונית, כדי שתבטל ותיכלל באור ה'. וזוהי בחינת ישראל — ישר אל; ו"אל" הוא לשון חוץ ושלטון, לנצח במלחמתה עם הנפש החיונית.

הנפש האלקית מבררת את הנפש החיונית ומעלה אותה, עד שגם היא מתבטלת ונכללת באור ה'. את השם ישראל דורשים כשתי מילים: "ישר אל" — "ישר" ו"אל"; "אל" הוא שם המציין חוץ ושלטון, והנפש האלקית זקוקה לחוץ הזה כדי לנצח במלחמתה עם הנפש החיונית.

וזהו שכתוב ימי שנותינו בהם²⁴ שבעים שנה בהם דייקא בשתי הנפשות שבכל יום הוא מלחמה חדשה ולפיכך אין חיותם שוה שזה חי יותר

וזהו שכתוב: "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" — "בהם" דווקא, בשתי הנפשות, שכן בכל יום מתנהלת מלחמה חדשה. לכן אין משך חייהן שווה: נפש זו חיה יותר

המלחמה מתנהלת מדי יום. בתהילים נאמר: "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", ואדמו"ר הזקן מדגיש את המילה הנוספת "בהם": ימינו עוברים בשתי הנפשות, ובכל יום מתחולל ביניהן מאבק חדש. בכך מוסבר מדוע משך חייהם של בני אדם שונה.

וזה חי פחות והכל תלוי לפי ערך המלחמה שצריך ללחום עם נפשו הבהמית לפי חלק הרע שבה כמה שנים שצריך ללחום עמה עד שתתהפך לטוב

ונפש זו חיה פחות. הכול תלוי במידת המלחמה שעל האדם לנהל עם נפשו הבהמית, בהתאם לחלק הרע שבה: כמה שנים עליו להילחם בה עד שתתהפך לטוב.

משך חייו של אדם תלוי במלחמה שעליו לנהל: ככל שיש בנפשו הבהמית יותר רע, כך עליו להילחם בה שנים רבות יותר, עד שתתהפך לטוב.

וזהו פי' הכתוב ועתה ישראל²⁵ שעתה דוקא בזמן הזה שהרע מעורב בטוב נקרא [נקראת] הנשמה בשם ישראל שצריכה להשתרר ולנצח את נפש הבהמית ולא הפכא מרע לטוב

וזהו פירוש הפסוק "ועתה ישראל": דווקא עכשיו, בזמן הזה, כשהרע מעורב בטוב, נקראת הנשמה בשם ישראל, משום שעליה לשלוט בנפש הבהמית ולנצח אותה, ולהפוך אותה מרע לטוב.

את הפסוק "ועתה ישראל" דורשים תוך הדגשת "ועתה" — עכשיו. דווקא בתקופה הנוכחית, שבה הטוב והרע מעורבים זה בזה, נקראת הנשמה ישראל, שם המבטא שלטון וניצחון, משום שעליה לנצח את הנפש הבהמית ולהפוך אותה.

אבל לעתיד נאמר ואת רוח הטומאה אעביר²⁶ מן הארץ ולא יהיה הרע כלל ולא תצטרך ללחום עוד

אבל על זמן העתיד נאמר: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ולא יהיה רע כלל, ולא יהיה עוד צורך להילחם.

בזמן העתיד, כפי שמבטיח זכריה, ה' יעביר מן העולם את רוח הטומאה. כשלא יישאר רע, לא תהיה עוד מלחמה.

ולא יקרא בשם ישראל (ואפשר הענין כדאיתא בגמ' [בגמרא] פ"ה דב"ב [דבכא בתרא]) (דע"ה ב') ע"פ כל הנקרא בשמי^{27,28} ע"ש בפרש"ם [בפירוש רש"ם].²⁹

ולא תיקרא בשם ישראל. (ואפשר שהענין הוא כפי שנאמר בגמרא, פרק ה' דבכא בתרא, דף ע"ה ע"ב, על הפסוק "כל הנקרא בשמי"; עיין שם בפירוש הרשב"ם.)

אז הנשמה כבר לא תיקרא ישראל, שם המבטא מאבק. אדמו"ר הזקן מציע, בלשון "ואפשר", קשר לדברי הגמרא (בכא בתרא ע"ה ע"ב), שלעתיד לבוא ייקראו הצדיקים בשמו של הקדוש ברוך הוא; הרשב"ם שם מסביר ששם יהיה כשמו של ה'.

ולהבין תכלית ירידת שתי הנפשות למלחמתם בעוה"ז אחרי שגם נפש החיונית טרם שירדה בהסתר וצמצומים רבים היתה במקורה בטלה באור ה' ולמה ירדה כ"כ [כל כך] שעל

וכדי להבין את תכלית ירידתן של שתי הנפשות למלחמתן בעולם הזה: הרי גם הנפש החיונית, לפני שירדה להסתרה ולצמצומים רבים, הייתה במקורה בטלה באור ה'. מדוע אפוא ירדה כל כך, עד שעל

כעת עולה שאלה: גם לפני ירידתה הייתה הנפש החיונית בטלה במקורה באור ה'. מדוע, אם כן, היה עליה לרדת נמוך כל כך, עד שהנפש האלקית נדרשה לרדת בעקבותיה כדי לברר אותה ולהעלות אותה?

ידה הוצרך לרדת גם הנפש האלהית לבררה ולהעלותה צריך להקדים תחלה ענין המלחמה וזמנה המבואר בזהר שעתא דקרבא³⁰ היא שעתא דצלותא כו' מאן דקטיל לחויא יהבין ל'י ברתא דמלכא דא צלותא.^{31, 32, 33, 34}

ידה נאלצה גם הנפש האלקית לרדת, כדי לברר אותה ולהעלות אותה? תחילה יש להקדים ולבאר את ענין המלחמה ואת זמנה, כפי שמבואר בזהר: "שעתא דקרבא היא שעתא דצלותא" וכו'; "מאן דקטיל לחויא יהבין ל'י ברתא דמלכא" — זו תפילה.

לפני התשובה, אדמו"ר הזקן מבאר את המלחמה עצמה ואת הזמן שבו היא מתנהלת. הוזהר מלמד שזמן המלחמה הוא זמן התפילה, ותיקוני הוזהר אומרים שמי שהורג את הנחש — את הרע שבתוכו — מקבל את "בת המלך", שהיא התפילה.

קטע 2 • 21-3

הפרדת הרע, ואחר כך השמדתו

2 וביאור הענין שבפסוקי דזמרה האדם מפריד הרע מהטוב שבנפשו הבהמית כמ"ש רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם כו'

ביאור העניין: בפסוקי דזמרה האדם מפריד בין הרע לטוב שבנפש הבהמית שלו, ככתוב: "רוממות ה' בגרונם, וחרב פיפיות בידם" וכו';

המלחמה מתחילה בתפילת הבוקר. בפסוקי דזמרה, פרקי התהילים ופסוקי השבח הפותחים את התפילה, האדם מפריד בין הרע שבנפש הבהמית שלו לבין הטוב שבה. ספר תהילים מתאר את נאמני ה' כמי ש"רוממות ה' בגרונם וחרב פיפיות בידם": השבח עצמו הוא החרב.

שתי פיות להעלות הטוב למעלה ולהפריד הרע למטה ועיין ברע"מ [ברעיא מהימנא] ר"פ שופטים והוא כשמתבונן האדם בגדולת ה' איך

שתי פיות לחרב: להעלות את הטוב למעלה ולהפריד את הרע למטה. עיינו ברעיא מהימנא בתחילת פרשת שופטים. וזהו כאשר האדם מתבונן בגדולת ה': כיצד

ל"שתי הפיות" של החרב יש שתי פעולות: להעלות את הטוב למעלה ולחתוך את הרע ולהפרידו למטה. אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא לרעיא מהימנא, חלק מן הוזהר, בתחילת פרשת שופטים, ואז מסביר כיצד השבח פועל כך: באמצעות התבוננות בגדולת ה'.

שהוא מחיה את כולם³⁵ ומהווה את כולם וכולם בטלים אצלו ית' וכולא קמיי' [קמיה] כלא חשיב³⁶ כמיי' ש
לך ה' הגדולה וכי' שכל המדות העליונות בטלים אצלו ית' כמיי' ש [כמו שכתוב] בתיקונים³⁷ ולא מכל³⁸
מדות אלין כלל.^{39,40}

הוא מחיה את כולם ומהווה את כולם, וכולם בטלים לפניו יתברך, ו"הכול נחשב לפניו כלא"; ככתוב: "לך, הוי",
הגדולה" וכי' — כל המדות העליונות בטלות לפניו יתברך, ככתוב בתיקונים: "ולא מכל המדות הללו כלל".

האדם מתבונן בכך שהי' מחיה את כל הנבראים ומהווה אותם תמיד, ולכן הם בטלים לפניו, וכדברי הוזהר: "הכול נחשב לפניו כלא". אפילו
המדות העליונות המנויות בפסוק "לך, הוי", הגדולה... בטלות לפניו, כפי שנאמר בתפילת אליהו בתיקוני הוזהר: ה' אינו אף אחת מן
המדות הללו.

3 והוא נעלה מעלה מהם רבבות מדרגות אין מספר והמלאכים אומרים קדוש⁴¹ כו' קדוש פי' מופרש
ומובדל למעלה מעלה מגדר ממלא וסובב כל עלמין כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] במקום שאתה
מוצא גדולתו⁴² שם אתה מוצא ענוותנותו שאע"פ [שאף על פי] שלגדולתו

והוא נעלה מהם לאין שיעור, ברבבות מדרגות שאין להן מספר. והמלאכים אומרים: "קדוש" וכי'. "קדוש" פירושו
מובדל ומופרש, למעלה מעלה מגדר ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, כפי שאמרו חז"ל: "במקום שאתה מוצא
גדולתו, שם אתה מוצא ענוותנותו". שהרי אף שגדולתו

ה' עצמו נעלה לאין ערוך אפילו מהמידות העליונות. כשהמלאכים בחזון ישעיהו קוראים לו "קדוש", פירוש המילה הוא מובדל: למעלה
אפילו משתי הדרכים שבהן אורו מתייחס לבריאה — ממלא כל עלמין, האור שממלא כל עולם מבפנים, וסובב כל עלמין, האור שמקיף את
כל העולמות מלמעלה. מאמר חז"ל שענוותנותו נמצאת במקום שבו נמצאת גדולתו מצביע על אותו רעיון.

אין חקר⁴³ על כל זה הוא רם ומתנשא מבחי' גדולתו עד שמדת גדולה נחשב ענוה ושפלות לפניו ית'
וכאשר יעמיק האדם מחשבתו בהתבוננות זו וכיוצא בה ממילא יתפרדו כל פועלי און⁴⁴ בחי' הרע
שבנפשו בהיות

אין לה חקר, אף על פי כן הוא רם ונישא למעלה מבחינת גדולתו, עד שמידת הגדולה נחשבת לענוה ולשפלות
לפניו יתברך. וכאשר אדם מעמיק את מחשבתו בהתבוננות זו וכיוצא בה, ממילא "יתפרדו כל פועלי און" — בחינת
הרע שבנפשו, שכן

אף שגדולתו של ה' אינה מוגבלת, הוא נעלה ממנה כל כך, עד שהגדולה עצמה נחשבת לענוה ולשפלות לעומתו. כאשר אדם מתבונן בכך
לעומק, הרע שבנפשו "מתפורר" מאליו, כלשון הפסוק בתהילים, בלי שיצטרך להילחם בו ישירות.

כי הרע וסטיא [וסטרא אחרא] אין להם חיות כלל מצד עצמם זולת שמקבלים חיותם מאחוריים דקדושה עי"י שסי"ה ל"ת [לא תעשה]

הרע והסטרא אחרא אין להם חיות כלל מצד עצמם, אלא הם מקבלים את חיותם מאחוריים דקדושה, באמצעות שסי"ה מצוות לא תעשה.

הדבר מתאפשר משום שלרע אין חיים משל עצמו. הרע והסטרא אחרא, הצד המתנגד לקדושה, שואבים את חיותם רק מ"אחור" של הקדושה — מצדה החיצוני ביותר, ולא מ"פניה" — וחיות זו מגיעה אליהם באמצעות שסי"ה מצוות לא תעשה שבתורה.

ולכן הם בטלים אל הקדושה כביטול החושך מפני אור אך לא די להפריד הרע לבד אלא שצריך לבטלה מכל וכל.

ולכן הם בטלים אל הקדושה, כשם שהחושך בטל בפני האור. אבל לא די להפריד את הרע בלבד; צריך לבטלו לגמרי.

מכיוון שהרע תלוי בקדושה, הוא נעלם בפניה כשם שהחושך נעלם בפני האור. אך הפרדת הרע היא רק השלב הראשון; צריך גם לכלות אותו לגמרי.

כמ"ש החרם תחרימם⁴⁵ ולהפכא חשוכא לנהורא וזהו עי"י קי"ש [קריאת שמע]⁴⁶ כמ"ש ויקח רמח בידו⁴⁷ שית תיבין דיחודא שבפסוק שמע ישראל⁴⁸ עם כללות רמ"ח תיבין דקי"ש [דקריאת שמע] הם נקראים רומח^{49, 50, 51, 52} ועי"י בספר מאורי אור את ריש סט"ו.

כמו שנאמר: "החרם תחרימם", ו"להפוך חושך לאור". והדבר נעשה באמצעות קריאת שמע, כמו שנאמר: "ויקח רמח בידו". שש התיבות של הייחוד שבפסוק "שמע ישראל", יחד עם כללות רמ"ח התיבות של קריאת שמע, נקראות "רומח". ועי"י בספר מאורי אור, את ריש, סעיף ט"ו.

הציווי שבתורה "החרם תחרימם" והאמירה בזוהר "להפוך חושך לאור" מתארים את השלב השני, וקריאת שמע פועלת אותו. קריאת שמע נקראת "רומח", כמו הרומח שפנחס לקח בידו: רמ"ח התיבות שבה, כמניין רמ"ח, יחד עם שש התיבות של "שמע ישראל", שמניין וי, מצטרפות למילה "רומח". אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא לספר מאורי אור, מילון למונחים קבליים.

קטע 3 • 41-5

י"הוי אלקינו" והאהבה שהוא מעורר

4 והיינו כמו שע"י הרומח הוא נטילת חיות האדם לגמרי כך עי"י קי"ש [קריאת שמע] מבטלים ומחרימים הרע מכל וכל.

כלומר, כשם שבאמצעות רומח נוטלים מאדם את חיותו לגמרי, כך באמצעות קריאת שמע מבטלים את הרע ומכלים אותו לחלוטין.

הרומח נוטל מאדם את חיותו לגמרי, וכך קריאת שמע אינה רק דוחה את הרע הצדה, אלא מכלה אותו לחלוטין.

וביאור הדבר צ"ל ענין שמע ישראל⁵³ ה' אלקינו ה' אחד. פ"י אחר שנבראו עולמים שייך לומר לשון אחד שפירושו א"ח ד' שהוא אחד בח' בז' רקיעים וארץ⁵⁴ וד' ד' רוחות העולם⁵⁵

ביאור הדבר: יש להבין את ענין "שמע ישראל, הוי' אלקינו, הוי' אחד". כלומר, לאחר שנבראו העולמות שייך לומר "אחד" — א"ח ד': הוא אחד בח', בשבעת הרקיעים ובארץ, וכד', בארבע רוחות העולם.

כדי להראות כיצד, אדמו"ר הזקן מבאר את הפסוק "שמע ישראל, הוי' אלקינו, הוי' אחד". את המילה "אחד" דורשים לפי אותיותיה: א' מורה על ה' האחד, ח', שערכה שמונה, על שבעת הרקיעים והארץ, וד', שערכה ארבע, על ארבע רוחות העולם. במובן זה, "אחד" פירושו שה' הוא המציאות האחת בכל העולם הנברא, ולכן הביטוי שייך רק לאחר שיש עולמות.

וכן למעלה לאחר שנאצלו מדות עליונות שייך לומר לשון אחד בח' ז' מדות הגדולה והגבורה וכו' וד' חיות פני אריה וכו' ודמות פניהם⁵⁶ וכו' ואיהו מייחד להון שכולם בטלים אליו ית'

כך גם למעלה: לאחר שנאצלו המדות העליונות שייך לומר "אחד" — בח', שבע המדות, "הגדולה והגבורה" וכו'; וכד', ארבע החיות, "פני אריה" וכו', "ודמות פניהם" וכו'. והוא מייחד אותן, שכן כולן בטלות אליו ית'.

כך גם בעולמות הרוחניים העליונים: לאחר שהמדות העליונות נאצלו, גם הן נכללות באחדותו של ה'. ח' מקבילה לשבע המדות המנויות בפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה..." וד' לארבע החיות — היצורים הקדושים שבחזון המרכבה של יחזקאל — שפניהן פני אדם, אריה, שור ונשר. הוא מייחד את כולן, מפני שכולן בטלות לפניו.

אבל לגבי מהותו ועצמותו קודם שנבראו לא שייך לשון אחד כלל שאינו בגדר עלמין כלל וכמבואר בספר יצירה לפני אחד⁵⁷ מה אתה סופר⁵⁸ שמהותו ועצמותו נעלה מעלה רבבות עד אין קץ מבחי' סיפור

אבל ביחס למהותו ועצמותו, קודם שנבראו העולמות, כלל לא שייך לומר "אחד", שכן הוא אינו בגדר עולמות כלל. וכמבואר בספר יצירה: "לפני אחד, מה אתה סופר?" — מהותו ועצמותו נעלה לאין קץ מריבואות רבים מבחינת הספירה.

אבל עצמותו ומהותו של ה', כפי שהוא קודם לכל בריאה, היא למעלה אפילו מגדר "אחד", המתאר אחדות בין רבים; הוא אינו בגדר עולמות כלל. ספר יצירה שואל: "לפני אחד, מה אתה סופר?" — עצמותו נעלית לאין סוף מכל ספירה.

וזה הוא בחי' הוי' ראשונה ה' אלקינו דייקא שאפילו המלאכים אינם משיגים ואומרים קדוש ושואלים איה מקום כבודו זולת נשמות ישראל שנמשכו משם

וזה בחינת הוי' הראשונה, "הוי' אלקינו" דווקא, שאפילו המלאכים אינם משיגים; הם אומרים "קדוש" ושואלים "איה מקום כבודו?", מלבד נשמות ישראל שנמשכו משם,

עצמות זו היא שאליה מתייחסת הוי' הראשונה בקריאת שמע: "הוי' אלקינו", בדגש על "אלקינו". אפילו המלאכים אינם יכולים להשיג אותה; הם יכולים רק לומר "קדוש" — נבדל לחלוטין — ולשואל "איה מקום כבודו?". רק נשמות ישראל, שנמשכו מאותה מדרגה עצמה, קשורות אליה.

כמו שמבואר לעיל בלי הסתר והלעם כלל חלק⁵⁹ הוי' כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] מי גילה רז זה לבני⁶⁰ שהוא בחינת סוד העליון ישת חושך סתרו⁶¹ שנעלם אפילו מעיני המלאכים.

כמו שנתבאר לעיל, בלי שום הסתר והעלם כלל: "חלק הוי'". וכמאמר רז"ל: "מי גילה רז זה לבני?" — זוהי בחינת הסוד העליון, "ישת חושך סתרו", הנסתרת אפילו מעיני המלאכים.

כפי שהוסבר בפסקה הראשונה, נשמות ישראל באות מה' בלי שום הסתר, ולכן הן נקראות "חלק הוי'". אדמו"ר הזקן קושר זאת למתואר בתלמוד על מעמד הר סיני, שבו נשמע קול מן השמים: "מי גילה רז זה לבני?", ומזהה זאת עם הסוד העליון של "ישת חושך סתרו", הנסתרת אפילו מן המלאכים.

5 והנה שמע פי' לשון הבנה כשיתבונן המשכיל ויתקע מחשבתו בחזקת איך שהניח עליונים ותחתונים להיות הוי' אלקינו ממש.

והנה, "שמע" פירושו גם הבנה: כשהאדם המשכיל מתבונן ומקבע את מחשבתו בחזקה בכך שה' הניח את העליונים ואת התחתונים כדי להיות ממש "הוי' אלקינו".

"שמע" פירושו גם "הבן". האדם המשכיל צריך להתבונן לעומק ולקבע את מחשבתו בחזקה בכך שה', כביכול, הניח את כל העליונים ואת כל התחתונים כדי להיות באמת "הוי' אלקינו".

והנשמה ירדה ממקום גבוה כ"כ [כל כך] חלק אלוה למקום נמוך מאד להתלבש תוך נפש החיונית אשר לזה יאות שתכלה אליו נפשו ורוחו

וכן הנשמה, שהיא "חלק אלוה", ירדה ממקום גבוה כל כך למקום נמוך מאד, כדי להתלבש בתוך הנפש החיונית; ולכן ראוי שנפשו ורוחו יכלו אליו.

עליו להתבונן גם בכך שהנשמה, שהיא "חלק אלוה", ירדה ממקום גבוה כל כך למקום נמוך כל כך, והתלבשה בתוך הנפש החיונית. מחשבות כאלה צריכות לעורר את נפשו ורוחו לכלות אל ה', מתוך געגוע לשוב אליו.

אזי יגיע לבחינת ואהבת את⁶² ה' אלקיך שהוא פועל עומד שתמצה שיהיה הוי' אלהיך וגם פועל יוצא שתעשה האהבה למעלה כמ"ש אהבתי אתכם אמר⁶³ ה'

אזי יגיע לבחינת "ואהבת את ה' אלקיך", שהיא גם פועל עומד — שירצה שהוי' יהיה אלקיו — וגם פועל יוצא: שיעורר את האהבה למעלה, ככתוב: "אהבתי אתכם אמר ה'".

מכך הוא מגיע ל"ואהבת את ה' אלקיך", שאדמו"ר הזקן מפרש בשני אופנים. כפועל עומד, הדבר מתאר את מצבו של האדם עצמו: הוא רוצה שהוי' יהיה אלקיו. כפועל יוצא, פירושו "לעשות" אהבה — לעורר את אהבת ה' למעלה, ככתוב במלאכי: "אהבתי אתכם אמר ה'".

והיינו שתתלהב נפשו באהבה עזה כרשפי אש שלהבת⁶⁴ להבטל וליכלל באורו עיי האהבה הבאה מלמעלה כמ"ש הגידה לי שאהבה נפשי⁶⁵ ומזה יעלה ויגיע לבחי' בכל מאדך מאד בלי גבול ותכלית אהבה שלמעלה מהדעת

כלומר, שנפשו תתלהט באהבה עזה כרשפי אש שלהבת, כדי להתבטל ולהיכלל באורו, באמצעות האהבה הבאה מלמעלה, ככתוב: "הגידה לי שאהבה נפשי". ומתוך כך יעלה ויגיע לבחינת "ככל מאדך": "מאד" — למעלה מכל גבול ותכלית, אהבה שלמעלה מן הדעת.

אהבה זו בוערת כרשפי האש המתוארים בשיר השירים, עד שהנפש משתוקקת להתבטל ולהיכלל באור ה', בסיוע האהבה הבאה מלמעלה: "הגידה לי שאהבה נפשי". מכאן הוא עולה ל"ככל מאדך": מן המילה "מאד", שמשמעה "הרבה מאוד", נלמדת אהבה שאין לה גבול, למעלה מהשגת השכל.

וזהו שאמר מגלה עמוקות מני חושך⁶⁶ ויוציא לאור צלמות פי' שעיי שמגלה בלבו עמוקות מני חושך בחינת הוי' אלקינו מבחי' ישת חשך סתרו⁶⁷ ממילא נתהפך חשוכא לנהורא ויוציא לאור צלמות בחינת הרע שבנפשו שנהפך לטוב.

וזהו שנאמר: "מגלה עמוקות מני חושך ויוציא לאור צלמות". כלומר, כשהאדם מגלה בלבו "עמוקות מני חושך" — את בחינת "הוי' אלקינו" — מתוך בחינת "ישת חושך סתרו", ממילא החושך נהפך לאור, ו"יוציא לאור צלמות": בחינת הרע שבנפשו נהפכת לטוב.

פסוקו של איוב מתאר זאת: "מגלה עמוקות מני חושך". כאשר האדם מגלה בלבו את המדרגה העמוקה ביותר, "הוי' אלקינו", הגנוזה בחושך של "ישת חושך סתרו", החושך של הנפש הבהמית נהפך לאור, והרע שבה, שהוא "צלמות", נהפך לטוב.

קטע 4 • 61

העמידה בדורות מאוחרים

6 והנה בדורות הראשונים שלא היה הרע גובר בהם כ"כ [כל כך]⁶⁸ היה די להם לבטל הרע שלהם מכל וכל בקי"ש [בקריאת שמע] לבדו⁶⁹ לא כן עתה בעקבות משיחא שהרע מתגבר מאד ובלתי אפשר לבטלו והנה, בדורות הראשונים, שבהם הרע לא גבר כל כך, די היה להם בקריאת שמע לבדה כדי לבטל את הרע שבהם לחלוטין. לא כך עתה, בעקבות משיחא, כשהרע מתגבר מאוד ואי אפשר לבטלו

בדורות הקודמים הרע היה חלש יותר, וקריאת שמע לבדה הספיקה כדי לבטל אותו לחלוטין. עכשיו, ב"עקבתא דמשיחא" — התקופה שלפני הגאולה — הרע התחזק מאוד, וקריאת שמע לבדה כבר אינה יכולה לבטלו לגמרי.

מכל וכל בקי"ש [בקריאת שמע] לבדה לזאת תקנו שמונה עשרה ברכות וברוך הוא לשון השפעה והמשכה⁷⁰ שאנו מבקשים שיומשך ויושפע בחי' אתה לנוכח הויה אלהינו שיהיה בנו בהתגלות לבנו וממילא יבוטל הרע מכל וכל כביטול החושך כו'.

לחלוטין באמצעות קריאת שמע לבדה. לכן [חז"ל] תיקנו שמונה עשרה ברכות. "ברוך" הוא לשון של השפעה והמשכה: אנו מבקשים שהבחינה של "אתה", בפנייה ישירה, הוי' אלקינו, תימשך ותושפע, ותהיה בתוכנו בהתגלות בלבנו; ואז הרע יתבטל מאליו לחלוטין, כמו שהחושך מתבטל, וכו',

לכן תיקנו חז"ל את שמונה עשרה הברכות, תפילת העמידה. בברכות אומרים "ברוך אתה", ואת המילה "ברוך" מפרשים כלשון של המשכה: אנו מבקשים שה', שאליו אנו פונים ישירות בתואר "אתה" — הוי' אלקינו — יימשך לתוכנו ויתגלה בלבנו, וכך הרע ייעלם מאליו, כמו שהחושך מתבטל בפני האור.

כנ"ל ובברכת סלח לנו אין פירושו מפני יראת העונש⁷¹ שיסלח לנו בשביל שלא יענוש אותנו ח"ו [חס ושלום] אך פירושו כמשל אדם המבקש מחברו מחילה וסליחה שיתגלה רצונו אליו ע"י התעוררות רחמנותו.

כאמור לעיל. ובברכת "סלח לנו" אין הכוונה שאנו מבקשים סליחה מתוך יראת העונש, כדי שה' יסלח לנו ולא יעניש אותנו, חס ושלום. אלא הכוונה היא כמו במשל על אדם המבקש מחברו מחילה וסליחה, כדי שרצונו הטוב כלפיו יתגלה באמצעות התעוררות הרחמים.

ברכת "סלח לנו" אינה בקשה להינצל מעונש. היא דומה לאדם המבקש את סליחת חברו: הדבר החשוב לו יותר מכול הוא שרצונו הטוב של חברו כלפיו ישוב ויתגלה, והוא מבקש זאת על ידי שהוא מעורר את רחמיו.

כן אנחנו מבקשים התגלות רצונו ע"י י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] ונקרא בלשון י"ג נהרא אפרסמונא דכיא המבררים ומלבנים עונותיהם של ישראל ולא יהיו מסכים מבדילין בהתגלות רצונו ית'.

כך אנו מבקשים שרצונו יתגלה באמצעות שלוש עשרה מידות הרחמים, הנקראות "שלושה עשר נהרות של אפרסמון טהור", המטהרים ומלבינים את עונותיהם של ישראל, כדי שלא יהיו מסכים מבדילים בפני התגלות רצונו יתברך.

בדומה לכך, אנו מבקשים שרצונו של ה' — אהבתו ורצונו הטוב כלפינו — יתגלה באמצעות שלוש עשרה מידות הרחמים, הנקראות בלשון הקבלה "שלושה עשר נהרות של אפרסמון טהור". הן מנקות את עונות ישראל, כדי שלא יישאר מסך המפריד בינינו לבין התגלות רצונו.

מטרת הירידה: הבכור מן השנואה

7 והנה ימי אלול מיוחדים להתעוררות י"ג מדות הרחמים וביום הכפורים הוא התגלות הרצון כמו בעת

שחטאו ישראל בעגל נתבשר להם סליחה ביום הכפורים כי אז הוא התגלות הרצון

והנה, ימי אלול מיוחדים לעורר את שלוש עשרה מידות הרחמים, וביום הכיפורים מתגלה הרצון. כך היה כאשר ישראל חטאו בעגל: ביום הכיפורים הודיעו להם שנשלח להם, משום שאז מתגלה הרצון.

ימי אלול מיוחדים לעורר את שלוש עשרה מידות הרחמים, וביום הכיפורים מתגלה רצונו של ה' במלואו. כך היה לאחר חטא העגל: ביום הכיפורים נמסר לישראל שה' סולח להם, משום שזהו הזמן שבו הרצון מתגלה.

והנה בחי' אהבה רבה הנ"ל⁷² בחינת ככל מאדך⁷³ היא ביתר שאת ועוז הגבה למעלה מאהבת הנשמה טרם בואה לעוה"ז

והנה, בחינת האהבה רבה שנזכרה לעיל, בחינת "בכל מאדך", נעלית וחזקה הרבה יותר, והיא גבוהה לאין ערוך מאהבת הנשמה קודם שירדה לעולם הזה.

אדמו"ר הזקן חוזר לאהבה רבה של "בכל מאדך" שתוארה לעיל. היא גדולה וחזקה יותר, וגבוהה בהרבה מן האהבה שהייתה לנשמה לפני שירדה לעולם הזה.

והיא באה דוקא על ידי התבררות נפש החיונית וביטול הרע שבה כמ"ש מגלה עמוקות מני חושך⁷⁴ וכיתרון האור מן החושך⁷⁵ דוקא

והיא באה דווקא על ידי בירור הנפש החיונית וביטול הרע שבה, ככתוב: "מגלה עמוקות מני חושך", וכמו "כיתרון האור מן החושך" — דווקא.

אהבה זו באה דווקא על ידי בירור הנפש החיונית וביטול הרע שבה: הדברים העמוקים מתגלים "מתוך החושך". קהלת אומר "כיתרון האור מן החושך": לאור הבוקע מן החושך יש יתרון שאין לאור לבדו.

וכמו שכתוב במ"א וזהו תכלית ירידת הנשמה בעולם הזה לברר וללבן הרע שבנפש הבהמית בכדי שתגיע לאהבה רבה זו.⁷⁶

כמו שכתוב במקום אחר. וזהו תכלית ירידת הנשמה לעולם הזה: לברר וללבן את הרע שבנפש הבהמית, כדי שתגיע לאהבה רבה זו.

וזהו תכלית ירידת הנשמה: לברר ולזכך את הרע שבנפש הבהמית, וכך להגיע לאהבה רבה זו, הנעלית מכל מה שהיה לה במקורה. בכך באה תשובה לשאלה שנשאלה בסוף הפסקה הראשונה.

8 וביאור הדבר בהיות ששרש נפש החיונית היא מדרגה גבוהה מאד כמ"ש ואלה המלכים כו' בארץ אדום⁷⁷ לפני מלך מלך לבניי [לבני ישראל] רק שנפלה בשבירת הכלים בהסתרים וצמצומים רבים שמכסה ומסתיר יחוד אור א"ס ב"ה

ביאור הדבר: שורש נפש החיונית הוא מדרגה גבוהה מאוד, כמו שכתוב: "ואלה המלכים" וכו', "בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל". אלא שהיא נפלה בשבירת הכלים, לתוך הסתרות וצמצומים רבים המכסים ומסתירים את אחדות אור אין סוף ברוך הוא,

מדוע נפש הבהמית המעודנת מגיעה למדרגה כה גבוהה? משום ששורשה גבוה מאוד: היא באה מ"המלכים" שמלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל, שהם, על פי הקבלה, האורות שנשברו בשבירת הכלים. בעקבות הנפילה בשבירה, לתוך הסתרות וצמצומים רבים, היא מכסה ומסתירה כעת את אחדות ה'.

ולכן כאשר נתברר ונפרד בחינת הרע שבה ע"י נפש האלהית ממילא תגיע לאהבה רבה הנ"ל ביתר שאת

ולכן, כאשר בחינת הרע שבה מתבררת ונפרדת על ידי הנפש האלקית, היא מגיעה מאליה לאהבה רבה הנוכרת לעיל, ביתר שאת,

לכן, לאחר שהנפש האלקית ביררה את הנפש החיונית והפרידה ממנה את הרע שבה, הנפש החיונית מגיעה מאליה לאהבה הגדולה שתוארה לעיל.

כמו קודם ירידתה וזהו והיה הבן הבכור לשניאה⁷⁸ שדוקא מנפש הבהמית שהיא שנואה והיה הבן הבכור לפני מלך מלך.

כמו לפני ירידתה. וזהו "והיה הבן הבכור לשניאה": דווקא מן הנפש הבהמית, שהיא "שנואה", נעשה "הבן הבכור", "לפני מלך מלך".

לאהבה זו יש יתרון המעלה של שורש הנשמה, כפי שהיה לפני ירידתה. זהו פירוש הפסוק: דווקא מן הנפש הבהמית, שהיא האשה ה"שנואה", בא "הבן הבכור", הראשון והגבוה ביותר, משום ששורשה במדרגה של "לפני מלך מלך".

והנה לשניאה כתיב ביו"ד לשון דבר אחר⁷⁹ והיינו הר סיני⁸⁰ שירדה שנאה לעכומ"ז [לעבודת כוכבים ומזלות] למאוס הרע בתכלית על ידי התגלות הרצון ואהבה שלמעלה מהדעת:

והנה, "לשניאה" כתוב ביו"ד, לשון של דבר אחר. וזהו הר סיני, שממנו ירדה שנאה לעובדי הכוכבים והמזלות: לתעב את הרע בתכלית, על ידי גילוי הרצון והאהבה שלמעלה מדעת.

בפסוק המילה "שנואה" כתובה תחילה "שנואה", ביו"ו, ואילו כאן כתוב "לשניאה", ביו"ד, והאדמו"ר הזקן דורש זאת כמילה אחרת. הדבר מזכיר את דרשת הגמרא על השם סיני: מן ההר הזה ירדה שנאה לעובדי האלילים. האדמו"ר הזקן לומד מכך על תיעוב מוחלט של הרע בנפש, הנובע מגילוי רצון ה' ומהאהבה שלמעלה מן הדעת.

בעבודה

בכל יום מתחוללת מלחמה חדשה בנפש הבהמית, וזמנה הוא זמן התפילה. בפסוקי דזמרה האדם מתבונן בכך שכל הבריאה היא כאין לפני ה', והדבר מפריד את הרע מן הטוב; בקריאת שמע הוא מרכז את מחשבתו ב"הוי' אלקינו" ובמרחק הרב שהנשמה ירדה אליו, עד שהאהבה מתעוררת ועולה עד "בכל מאדך"; ובעמידה הוא מבקש שנוכחותו ורצונו של ה' יתגלו בלבו. מבקשים "סלח לנו" לא מתוך פחד מעונש, אלא כדי שרצונו של ה' יתגלה.

שאלות לשיחה

1. מדוע אומר המאמר שאדם יכול לחטוא רק בגלל הנפש הבהמית, ומה בנפש האלקית הופך את החטא לבלתי אפשרי?
2. מה ההבדל בין הפרדת הרע בפסוקי דזמרה לבין השמדתו המוחלטת באמצעות קריאת שמע?
3. מדוע המונח "אחד" שייך רק כאשר יש עולמות, ולמה מתייחס "הוי' אלקינו" שמעבר לו?
4. מדוע קריאת שמע לבדה כבר אינה מספיקה ב"עקבתא דמשיחא", ומה מוסיפות ברכות העמידה?
5. איך יכולה הנפש הבהמית ה"שנואה" להיות המקור ל"בכור" — לאהבה גדולה יותר מזו שהייתה לנשמה לפני ירידתה?

הערות

פסקה 1

1 כי תהיין לאיש

לפי ההערה, הנחת המאמר מאת אדמו"ר האמצעי נדפסה שם, וביאורה מופיע כעבור כמה עמודים.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדה"א בסה"מ תקס"ג ח"ב ע' תשיט. ושם בע' תשכח ביאור. סיום המאמר ותוסי הגהות באוה"ת תצא ע' תתקו ואילך. תתקי. וע"ש ע' תתצד ואילך. קיצורים באוה"ת כרך ז ע' בישנו. המאמר נתבאר באריכות במאמרי אדה"א פ' תצא ע' תקנ.

2 כי תהיין לאיש שתי נשים

דין התורה בעניין הבכור: אם לאיש יש שתי נשים, אחת אהובה ואחת שנואה, והבן הבכור הוא של השנואה. המאמר מפרש את שתי הנשים כשתי הנפשות, כשה"שנואה" היא הנפש הבהמית.

Deuteronomy 21:15 דברים כ"א:ט"ו

כִּי־תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְ�נוּאָה וְיִלְדוּ־לּוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׁנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׁנוּאָה:

If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כא, טו.

3 בשער הקדושה

בתניא פרק א מובאים דברי רבי חיים ויטאל באותו נוסח; הרבי מציין שם שיש לקרוא בשם החיבור "שערי", ברבים, כלומר שערי קדושה.

הערת קה"ת

ראה בהערות ותיקונים לתניא פרק א העיר כ"ק אדמו"ר שצ"ל: "שערי".

4 שתי נפשות

בתניא פרק א נאמר, בשם רבי חיים ויטאל, שלכל יהודי יש שתי נפשות, "שהן שתי נפשות", ואחת מהן מלובשת בדם כדי להחיות את הגוף; ההערה מציינת שגם התניא, כמו המאמר הזה, מדבר על שתי נפשות.

הערת קה"ת

כ"ה גם בתניא פרק א. ובמאמרי אדה"א. אבל בתקס"ג: ב' נפשות. וראה בליקוט פ"י לתניא ומ"מ וכו' — חיתריק.

5 ונשמות אני עשיתי

"כי לא לעולם אריב ... והנשמות אני עשיתי". הפסוק מצוטט בלשון רבים, "הנשמות", כרמז לכך שלכל יהודי יש שתי נפשות, כפי שמובא בתניא, פרק א'.

Isaiah 57:16 ישעיהו נ"ז:ט"ז

כִּי לֹא לְעוֹלָם אֶרִיב וְלֹא לִנְצַח אֶקְצוּף כִּי־רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוּף וְנַשְׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי:

For I will not contend for ever, Neither will I be always wroth; For the spirit that enwrappeth itself is from Me, And the souls which I have made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Tanya, Likkutei Amarim 1:15 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים א:ט"ו

... ב', דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד רשע, יש שתי נפשות, דכתיב: "ונשמות אני עשיתי", שהן שתי נפשות - נפש אחת מצד הקליפה וספרא אחרא, והיא המתלבשת בדם האדם להחיות הגוף, וכדכתיב: "כי נפש הבשר בדם היא", וממנה באות כל המדות רעות, מארבע יסודות רעים שבה, דהיינו: כעס וגאון - מיסוד האש שנגבה למעלה, ותאות התענוגים - מיסוד המים, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג, והוללות וליצנות והתפארות ודברים ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ישע"י נז, טז. וראה תניא פ"א (ה, ב) ובליקוט פירושים ומ"מ שם.

6 אין לך עשב מלמטה

ההערה מפנה לפתיחת פרשת צו, מוקדם יותר בלקוטי תורה, שם מובאים דברי חז"ל אלה.

Bereshit Rabbah 10:7 בראשית רבה י"ז:

... אנא קטלית יתיה, תלה אפוי וחמא לההוא עשבא עבידא כלילא לראשיה. אמר: מן קושטא את קטלית יתיה? אמר לו: אין. אמר לו: יכיל את מרים הדין עשבא מן ראשך? אמר לו: אין. כיון דארים יתיה, אמר לו: את יכול קריב הכא ומרים הדין הויא בהדין חוטרא? אמר לו: אין. כיון דקרב לההוא חויא מיד נשרו אבריו. רבי ינאי היה יושב ודורש בפתח עירו, ראה נחש מרתיע וכו' והוא מרדף ליה מן הדין סיטרא, והוא חזר מן דין סיטרא. ועוד הוה רדיף ליה מן הדין סיטרא והוא חזר מן דין ...

The Rabbis say: Even matters that you consider superfluous in the world, like flies, fleas, and gnats, they, too, are included in the creation of the world, and through all of them the Holy One blessed be He executes His missions - even by means of a serpent, even by means of a gnat, even by means of a frog. Rabbi Tanhuma said it in the name of Rabbi Menaḥma, Rabbi Berekhya in the name of Rabbi Ḥelbo: Rabbi Aḥa would relate this incident: A certain man was ... standing on

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

בי"ר י, ז. וע"ל ר"פ צו [כ].

7 אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה שמכה בו ואומר לו גדל

רבי שמעון למד שלכל עשב יש מזל בשמים שמכה בו ואומר לו: "גדל!" אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להסביר את המתווכים שדרכם מקבלת הנפש הבהמית את חיותה. (בהערת קה"ת מספרה 10:7).

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י"ו:

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגוי. לשון שוטר (שם י'). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח.

רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חיאי ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtarot] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

8 כי גבוה מעל גבוה

"כי גבוה מעל גבוה שומר, וגבוהים עליהם". הפסוק מובא כמקור לשרשרת הכוחות העליונים שדרכם משתלשלת הנפש הבהמית.

Ecclesiastes 5:7 קהלת ה':ז

אִם-עֲשֶׂק רֶשֶׁת וְגִזְלֵי מִשְׁפָּט וְצָדִיק תִּרְאֶה בְּמִדְיָנָה אֶל־תִּתְּמָה עַל־הַחֶפֶץ כִּי גִבֹּה מֵעַל גְּבוּהָ שֹׁמֵר וְגִבֹּהִים עֲלֵיהֶם:

If thou seest the oppression of the poor, and the violent perverting of justice and righteousness in the state, marvel not at the matter; for one higher than the high watcheth, and there are higher than they

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ה, ז.

9 ונפש כי תחטא

"ונפש כי תחטא..." שבתורה מובא כדי להראות שהאפשרות לחטוא שייכת לנפש החיונית.

Leviticus 5:1 ויקרא ה':א

וְנֶפֶשׁ כִּי־תִחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֹד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם־לֹא יֵגִיד וְנָשָׂא עֹנֹו:

And if any one sin, in that he heareth the voice of adjuration, he being a witness, whether he hath seen or known, if he do ;not utter it, then he shall bear his iniquity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא ה, א.

10 והאלקים עשה את האדם ישר

ההערה מצטטת את אדמו"ר האמצעי שם: ה' ברא את נשמת האדם לא באמצעות מתווכים ובשלבם רבים של ירידה מעולם לעולם, אלא "ישר" — מעצמותו ומהותו ממש; האדם נקרא "אדם" על שם "אדמה לעליון".

הערת קה"ת

"פ"י האלקים עשה לנשמת אדם בבחי' שהיא בלתי ממוצעים בהשתל' רבות מעל"ע, אלא ישר עשהו ממהו"ע ית' ממש דאדם אדמה לעליון" — סי' מאמרי אדה"א פ' תצא ע' תקנא.

11 והאלהים עשה את האדם ישר

"האלקים עשה את האדם ישר, והמה ביקשו חשבונו רבים". בפסוק המילים מופיעות בסדר אחר: "עשה אלקים", כפי שמציינת הערת קה"ת;

אדמו"ר הזקן מפרש "ישר" כ"ישר", ללא מתווכים.

Ecclesiastes 7:29 קהלת ז':כ"ט

לִבִּד רָאֵה־זֶה מִצָּאֵתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם יָשָׁר וְהִמָּה בְּקִשּׁוֹ חֲשָׁבוֹנוֹת רַבִּים:

Behold, this only have I found, that G-d made man upright; but they have sought out many inventions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 בקהלת ס"י ז'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם בשינוי לשון עשה האלקים. [כ].

13 ואתה נפחתה בי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת אלקי נשמה.

14 ואתה נפחתה בי

בתלמוד מובאת ברכת הבוקר: "אלקי, נשמה שנתת בי טהורה היא... אתה נפחתה בי". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "אתה": ה' עצמו, ללא מתווך.

Berakhot 60b ברכות ס' ב

15 ויפח באפיו נשמת חיים

"ויפח באפיו נשמת חיים". נשמת האדם באה מנשימתו של ה' עצמו, וזהו הדימוי העומד מאחורי משל הנשימה שיובא בהמשך.

Genesis 2:7 בראשית ב':ז

וַיִּצָּר ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם עֹפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

Then the L-RD G-d formed man of the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ז. וראה במאמרי אדה"א כאן ע' תקנד "משא"כ המלאכים שהם מרוח פיו [ית'] הוא מבחי' שפע חיצוניות נבדלת מן העצמות" ע"ש.

16 כי אין לך דבר שחוי' ממנו

פרק כא מסביר שדיבורו של אדם נראה כדבר נפרד ממקורו, ואילו דיבורו של ה' אינו נפרד ממנו לעולם, "כי אין עוד מלבדו". זו הנקודה העומדת ביסוד דימוי הנשימה.

Tanya, Likkutei Amarim 21:2-3 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"א:ב-ג'

אָבֵל הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא אֵין דְּבוּרוֹ מוּבָדֵל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ חֵס וְשְׁלוֹם, כִּי אֵין דְּבַר חוּץ מִמֶּנּוּ, וְלִית אֲתֵר פְּנוּי מִיְּנִיָּה, וְלָכֵן, אֵין דְּבוּרוֹ יִתְבָּרַךְ כְּדִבּוּרֵינוּ חֵס וְשְׁלוֹם [כְּמוֹ שְׁאֵין מִחֲשַׁבְתּוֹ כְּמִחֲשַׁבְתֵּינוּ, כְּדִכְתִּיב: "כִּי לֹא מִחֲשָׁבוֹתֵי מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם", וְכִתִּיב: "כֹּה גִבֹּה דְרָכֵי מְדַרְכֵיכֶם וְגוֹ'"]. וְלֹא נִקְרָא דְבוּרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּשֵׁם "דְּבוּר", רַק עַל דְּרָה מְשָׁל; כְּמוֹ שְׁדִּבּוּר הַתַּחְתּוֹן שֶׁבָּאָדָם הוּא מְגַלָּה לְשׁוֹמְעִים מִה שֶׁהִיא צָפוֹן וְנִעְלָם מִמִּחֲשַׁבְתּוֹ, כִּה לְמַעַלָּה - ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פכ"א.

17 כמ"ש בס"ב

זהו הפרק בספר של בינונים, התניא, שאליו מתייחסת לשונו של אדמו"ר הזקן, "כמו שנתבאר בספר של בינונים".

הערת קה"ת
פכ"א.

18 כמ"ש בס"ב

ההערה מפנה לרשימת המקומות במפתח זה שבהם התניא נזכר ומצוטט בכתבי אדמו"ר הזקן.

הערת קה"ת

ראה במפתח המקומות שנוכר והובא בהם ס' התניא (נד' בספר המפתחות לספרי דא"ח אדה"ז — בע' 327 טור השני).

19 בצלמנו כדמותנו

"נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". אדמו"ר הזקן מקביל את "צלם" לנפש האלקית ואת "דמות" לנפש החיונית.

Genesis 1:26 בראשית א:כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
בראשית א, כו.

20 כי שרית עם אלקים

נאמר ליעקב ששמו יהיה ישראל, "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כמשלת הנפש האלקית על המדות ("אלקים") ועל המעשים ("אנשים") של הנפש הבהמית.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׂרִית עִם-אֱלֹקִים וְעִם-אֲנָשִׁים וְתוּכַל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
בראשית לב, כט.

21 ויראו בני האלהים

"ויראו בני האלקים את בנות האדם". אדמו"ר הזקן מביא את הביטוי כדי להראות ש"אלקים" יכול לציין כוחות — כאן, את מדות הנפש; בהערות קה"ת מובא פסוק ד, שבו מופיעים שוב אותם "בני האלקים".

Genesis 6:2 בראשית ו:ב'

וַיֵּרְאוּ בְנֵי-הָאֱלֹקִים אֶת-בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:

that the sons of nobles saw the daughters of men that they were fair; and they took them wives, whomsoever they chose.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 ויראו בני האלהים . . . ותרגומו

המילים כאן מצטטות את Genesis 6:4. הקטע מופיע למטה.

Genesis 6:4 בראשית ו:ד'

הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ בְּיָמֵם הָהֵם וְגַם אֲחֵרֵיכֶן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹקִים אֶל-בָּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הַמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אֲנָשִׁי הָשָׁם:

The Nephilim were in the earth in those days, and also after that, when the sons of nobles came in unto the daughters of men, and they bore children to them; the same were the mighty men that were of old, the men of renown

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
בראשית ו, ד.

23 בני רברביא

אונקלוס מתרגם "בני האלקים" כ"בני רברביא", כלומר בני הגדולים (כך בפסוק ב ושוב בפסוק ד); משום כך יכול אדמו"ר הזקן לומר שהמדות נקראות "אלקים".

Onkelos Genesis 6:2 תרגום אונקלוס על בראשית ו:ב'

וַחֲזוּ בְנֵי רַבְרְבִיָּא יֵת בְּנֵת אֲנָשָׁא אַרִי שְׁפִירָן אֲנוּן וְנָסִיבּוּ לָהּוּן נָשִׁין מִכָּל דִּי אֲתִרְעִיָּאוּ:

that the sons of the mighty saw the daughters of men that they were beautiful, and took to them wives of all whom they pleased.

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC) • J.W. Etheridge. The Targums of Onkelos and Jonathan Ben Uzziel on the Pentateuch. London: Longmans, Green, 1862 (Public Domain)

24 ימי שנותינו בהם

"ימי שנותינו בהם שבעים שנה". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "בהם": שנותינו מתנהלות בתוך שתי הנפשות ובמלחמה היומיומית ביניהן, ואורכן משתנה בהתאם למלחמה זו.

Psalms 90:10 תהילים צ:י'

יְמֵי-שְׁנוֹתֵינוּ כַּהֶם שְׁבָעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרַחֲמֵם עִמָּל וְאָנוּן כִּי-יָגוּ חַיִּשׁ וְנִעְצָה:

The days of our years are threescore years and ten, Or even by reason of strength fourscore years; Yet is their pride but travail and vanity; For it is speedily gone, and we fly away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהילים צ, י.

25 ועתה ישראל

"ועתה ישראל מה הוי' אלקיך שואל מעמך...". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "ועתה": בזמן הזה, שבו הטוב והרע מעורבים זה בזה, הנפש נקראת ישראל.

Deuteronomy 10:12 דברים י:י"ב

וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שֹׁאֵל מֵעַמֶּךָ כִּי אִם-לִירְאָה אֶת-ה' אֱלֹקֶיךָ לִלְכֹּת בְּכָל-דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת-ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:

And now, Israel, what doth the L-RD thy G-d require of thee, but to fear the L-RD thy G-d, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the L-RD thy G-d with all thy heart; and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים י, יב.

26 ואת רוח הטומאה אעביר

הבטחת זכריה שהי' יסיר מן הארץ את רוח הטומאה. אז לא יהיה רע ולא תהיה מלחמה, ולכן לא יהיה צורך בשם ישראל.

Zechariah 13:2 זכריה י"ג:ב'

והנה כיום ההוא נאם ה' צבאות אֶת־שְׁמוֹת הָעֶצְבִּים מִן־הָאָרֶץ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעְבִּיר מִן־הָאָרֶץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts, That I will cut off the names of the idols out of the land, And they shall no more be remembered; And also I will cause the prophets And the unclean spirit to pass out of the land.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכריה יג, ב.

27 כל הנקרא בשמי

רבי יוחנן מלמד שלעתיד לבוא ייקראו הצדיקים בשמו של הקדוש ברוך הוא, ומביא את הפסוק: "כל הנקרא בשמי"; הרשב"ם מסביר ששם יהיה כשמו של ה'. אדמו"ר הוקן מציע שזו הסיבה לכך שהנפש לא תיקרא עוד ישראל.

Bava Batra 75b:3 בבא בתרא ע"ה ב:ג'

וְאָמַר רַבֵּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲתִידִין צְדִיקִים שְׁנִקְרְאִין עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאָמַר: "כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו, יִצְרָתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו". וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה נִקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵלוֹ הֵן: צְדִיקִים, וּמְשִׁיחַ, וִירוּשָׁלַיִם.

R' Shmuel bar Nachmani said in the name of R' Yochanan: three are called by the name of the Holy One, and they are: the righteous, the Messiah and Jerusalem

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY)

28 כל הנקרא בשמי

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו". הפסוק שעליו מבוססת דרשת הגמרא.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז'

כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יִצְרָתִיו אֶף־עֲשִׂיתִיו:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 ע"פ כל הנקרא בשמי ע"ש כפרשב"ם

ההערה מצטטת את הרשב"ם ("שם יהיה שם ה'") ואת רבנו גרשום ("ייקראו בשמו: ייקראו בשם ה' עצמו"), ולאחר מכן מפנה לאור התורה לדיון נוסף בדברים אלה.

הערת קה"ת

ד"ה "נקראו על שמו, שיהא שם ה'". ורבינו גרשום שם "שיתקראו על שמו, ה' ממש יקראו להם". ראה אוה"ת פי שמות כרך ז ע' בתקלו.

30 המבואר בזהר שעתא דקרבא

המאמר "כי תצא למלחמה" פותח בדברי הזוהר שזמן התפילה הוא זמן מלחמה: בכל יום יש להילחם מלחמה זו בנפשו של אדם, לחזק את הנפש הקדושה נגד הנפש החיונית והבהמית, ושעת המלחמה היא שעת התפילה.

הערת קה"ת

ראה לעיל לה, ג.

31 חלק אלוה ממעל

איוב שואל: "מה חלק אלקים ממעל?" הביטוי נעשה לתיאור המקובל של הנפש האלקית כ"חלק אלוה ממעל".

Job 31:2 איוב ל"א:ב'

וְמָה חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל וְנַחֲלַת שִׁדִּי מִמַּרְמִים:

For what would be the portion of G-d from above, And the heritage of the Almighty from on high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לא, ב.

32 ויבאו בני האלקים

המילים כאן מצטטות את Job 1:6. הקטע מופיע למטה.

Job 1:6 איוב א':ו'

וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹקִים לְהִתְיַצֵּב עֲלֵיהִי וַיָּבֹאוּ גַם־הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם:

Now it fell upon a day, that the sons of G-d came to present themselves before the L-RD, and Satan came also among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ איוב א, ו.

33 מאן . . דא צלותא

המאמר "כי תצא למלחמה" מביא את דברי הזוהר האלה ומפרש את הנחש כנחש הקדמוני, דרגת עמלק: מי שהורג אותו ומנצח במלחמה זוכה ב"בת המלך" מלמעלה. בהמשך הוא מבחין בין הניצחון שהנפש האלקית משיגה בכוחה שלה לבין העזרה שיש להעניק לה מלמעלה.

הערת קה"ת

ת"ז (סוף ת"י"ג). [כ]. ראה לעיל לה, ג.

34 מאן דקטיל לחויה יהבין ל"י ברתא דמלכא דא צלותא

לקראת סופו של תיקון י"ג יוצאת בכל יום הכרזה: מי שיהרוג את הנחש המקנן בהרים הגדולים יקבל את בת המלך, שהיא התפילה. אדמו"ר הוקן מביא זאת כדי להראות שהמלחמה עם הנפש הבהמית מתנהלת בתפילה.

Tikkunei Zohar 29b:10-11 תקוני זוהר כ"ט ב:י"א

ובג"ד כרוזא נפיק בכל יומא מאן דקטיל ההוא חויה דאיהו מקננא בטורין ברכבין יהבין ליה ברתא דמלכא דאיהי צלותא דיתיב על מגדלא דאתמר בה מגדל עז שם יי בו ירוץ צדיק ונשגב. אדהכי הא רעיא מהימנא קא אתי בכמה עאנין ותורין ואמרין וחוטרא בידיה. סליק עיניה למגדלא ואתא (נ"א וחמא) חד בר נש עולימא צדיק שמיה דהוה יתיב על מגדלא. קשתא בידוי והוה זריק חצים לגבי חויה. ודא איהו פור גדול.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסקה 2

35 מחיה את כולם

"ואתה מחיה את כולם". הפסוק מובא כדי ללמד שה' נותן חיים תמיד לכל הנבראים, ולנוכח זאת הכול בטל.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט':ו'

אֶתְהִי־הוּא ה' לְבָדָךְ אֶתְהָ עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאֶתְהָ מַחִיָּה אֶת־כָּלֶם וְצָבֵא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

פסקה 3

41 והמלאכים אומרים קדוש

בחזונו של ישעיהו קוראים השרפים זה לזה: "קדוש, קדוש, קדוש ה' צבאות". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "קדוש" כמוכדל, למעלה הן מן האור שממלא את העולמות והן מן האור שמקיף אותם.

Isaiah 6:3 ישעיהו ר:ג

הערת קה"ת

ישעיי ו, ג.

42 במקום שאתה מוצא גדולתו

רבי יוחנן למד שבכל מקום שאתה מוצא את גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא את ענוותנותו. אדמו"ר הזקן, המצטט את הדברים בלשון "גדולתו", מפרש שה' מרומם כל כך מעל גדולתו, עד שגדולתו נחשבת לענווה לפניו.

Megillah 31a:12-13 מגילה ל"א א:י"ב-י"ג

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים", וכתוב בתורה: "עושה משפט יתום ואלמנה". שנוי בנביאים: "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתורה: "ונאת דפא ושפל רוח", משולש בכתובים, דכתיב: "סולו לרוכב בערכות בקה שמו", וכתוב בתורה: "אבי יתומים"...

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow" (Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: "For ... thus said He who

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

ראה מגילה לא, א. ובערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ ת"ש ע' 40. ראה מאמרי אדח"א כאן ע' תקסא. ע"ל בואתחנן (ח, ד). וש"נ.

43 שלגדולתו אין חקר

"גדול ה' ומהולל מאוד, ולגדולתו אין חקר". הפסוק מובא כדי לתאר את גדולתו הבלתי מוגבלת של ה', שמעליה הוא מתעלה.

Psalms 145:3 תהילים קמ"ה:ג

גדול ה' ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר:

Great is the L-RD, and highly to be praised; And His greatness is unsearchable

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, ג.

44 יתפרדו כל פועלי און

"כי הנה אויבך ה'... יאבדו, יתפרדו כל פועלי און". אדמו"ר הזקן מחיל את הפסוק על הרע שבנפש האדם, שמתפור מאליה מתוך התבוננות בגדולת ה'.

Psalms 92:10 תהילים צ"ב:י

כי הנה איבך ה' כיהנה איבך יאבדו יתפרדו כל פועלי און:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמ"ט, ו.

36 וכולא קמ"י כלא חשיב

הוזהר, כשהוא מסביר את מצוות היראה, אומר שה' הוא שורש כל העולמות, ויהכול לפניו נחשב כלא".

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

37 כמ"ש בתיקונים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בהקדמה (פתח אל"י).

38 תפילתו של אליהו בהקדמה לתיקוני זוהר אומרת שאין לה מידה ידועה של דין או של רחמים, "ולא מכל אלו המדות כלל": הוא למעלה מכל הספירות.

Tikkunei Zohar 17b:5 תקוני זוהר י"ז ב:ה'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אליו מדות כלל.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

39 רוממות א-ל בגרונם

"תהילות ה' בפיהם וחרב פיפיות בידם". אדמו"ר הזקן מפרש שתהילות פסוקי דזמרה הן החרב, ושתי פיותיה מעלות את הטוב וכורתות את הרע.

Psalms 149:6 תהילים קמ"ט:ו

רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם:

Let the high praises of G-d be in their mouth, And a two-edged sword in their hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמט, ו.

40 לך ה' הגדולה

"לך הוי הגדולה והגבורה והתפארת..." הפסוק מונה את המדות העליונות, ואדמו"ר הזקן מוסיף שגם הן בטלות לפני ה'.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:יא

לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כייכל בשמים ובאָרץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יא.

למלכות, בבשכמליו. ובקריאת שמע דשחרית בפי שמע, מזדווג או"א זווג גמור, וכח אותן המוחין נותנת היא ג"כ למלכות בבשכמליו, להוציא נשמות חדשות כנזכר. וכן אמרו בתיקונים, כי שמע נגד בינה, ובשכמליו נגד מלכות. והנה, לפי שבאצבעות היד שמאל נתגלו ההי גבורות, כי הה"ח נתגלו בהי אצבעות ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

50 שית תיבין דיחודא שבפסוק שמע ישראל עם כללות רמ"ח תיבין

דק"ש הם נקראים רומח

בתיקון כ"א הקב"ה נוטל את הרומח, שהוא רמ"ח תיבות של קריאת שמע ושש תיבות של הייחוד, ודוקר בו את כוחות הרע. בהערת קה"ת מצוין שזהו המקור המפורש ביותר.

Tikkunei Zohar 49a:6-7 תקוני זוהר מ"ט א-ר"ז

בההוא זמנא נטיל קב"ה רומ"ח. דאיהי רמ"ח תיבין דאית בק"ש ושיית תיבין דיחודא. ובה וידקר את שניהם דכר ונוקבא דא סמאל ונחש. ורבי"ע דיוקנא דומיא דרומ"ח. שני גרישין תריך לון קב"ה מן שמיא וארעא. בההוא זמנא שקר הסוס לתשועי כי דקב"ה רדיף אבתרייהו ונטיל לון בשלשלי"ת על צואריהון ולבתר קטיל לון ברומחא דאיהו רבי"ע.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

51 שית תיבין דיחודא שבפסוק שמע ישראל עם כללות רמ"ח תיבין

דק"ש הם נקראים רומח

בתיקוני זוהר מכונה קריאת שמע רומח, העשוי משש תיבות הייחוד ומרמ"ח תיבות; באותו עמוד נדרש הפסוק "רוממות אל בגרונם" כחריב.

Tikkunei Zohar 11a תקוני זוהר י"א א

52 שית תיבין דיחודא שבפסוק שמע ישראל עם כללות רמ"ח תיבין

דק"ש הם נקראים רומח

הזוהר מונה את רמ"ח תיבות קריאת שמע יחד עם שש תיבות הייחוד, ויוצר מהן רומח, לצד כלי הנשק האחרים במלחמת הנפש.

Zohar, Eikev 2:20-3:30 ספר זוהר, עקב ב:כ"ג-ג:ל'

פסקה 4

53 שמע ישראל הי אלקינו הי אחד

"שמע ישראל, הוי אלקינו הוי אחד". אדמו"ר הזקן מבחין בין ה"הוי" הראשון, "הוי אלקינו", שהוא עצמותו של ה', לבין "אחד", המתאר את אחדותו בתוך העולמות.

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד'

שמע ישראל אלקינו Havayah אָהַד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 אחד . . בו ריקעים וארץ

הגמרא אומרת שלאחר שממליכים את ה' למעלה, למטה ובארבע רוחות השמים, בעת אמירת "אחד", אין צורך להוסיף דבר. על יסוד זה נקראות אותיות "אחד" כביטוי למלכות ה' בכל העולם.

Berakhot 13b:13-14 ברכות י"ג ב:י"ג-י"ד

תנו רבנן: "שמע ישראל הי אלקינו הי אָהַד" — עד כאן צריכה פְּנוּנַת הַלֵּב, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רָבָא: הִלְכָּה כְּרַבִּי מֵאִיר. תִּנְיָא סוּמְכוּס

For, lo, Thine enemies, O L-RD, For, lo, Thine enemies shall perish: All the workers of iniquity shall be scattered

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, י.

45 החרם תחרימם

"החרם תחרימם": ציווי התורה בנוגע לעמי כנען. אדמו"ר הזקן מחיל אותו על הרע שבתוך האדם, שיש להשמידו לחלוטין ולא רק להפרידו.

Deuteronomy 20:17 דברים כ:י"ז

כִּי־תִהְיֶה הַחַיִּים הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כָאֲשֶׁר צִוָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ:

but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the L-RD thy G-d hath commanded thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כ, יז.

46 וזהו עיי ק"ש

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

עי פּע"ח שער קשעמה"ט רפ"א. ובוח"א (יב, א). אך יותר מפורש בת"ז (תכ"א — מט, א). ושם (יא, א). ובוח"ג (ערב, א) [כ].

47 ויקח רומח בידו

פינחס "ויקח רומח בידו". המילה "רומח" נעשית לדימוי של קריאת שמע, שמילתיה מונות רמ"ח ושש.

Numbers 25:7 במדבר כ"ה:ז

וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ:

And when Phinehas, the son of Eleazar, the son of Aaron the priest, saw it, he rose up from the midst of the congregation, and took a spear in his hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כה, ז.

48 שית תיבין דיחודא שבפסוק שמע ישראל

המצווה השלישית בזוהר היא לדעת את ה' ולייחד אותו מדי יום בשש מילות "שמע ישראל". זהו המקור לביטוי "שש תיבות היחוד".

Zohar, Introduction 22:199-24:209 ספר זוהר, הקדמה כ"ב:קצ"ט-

כ"ד:ר"ט

49 שית תיבין דיחודא שבפסוק שמע ישראל עם כללות רמ"ח תיבין

דק"ש הם נקראים רומח

בתורתו של האר"י על קריאת שמע שעל המיטה, קריאת שמע נמשלה לחרב ההורגת את המזיקים ("וחרב פיפיות בידם"); שש מילות "שמע ישראל" מצטרפות לרמ"ח המילים, וביחד הן יוצרות את המילה "רומח". בהערת קה"ת מצוין תחילתו של פרק זה.

Pri Etz Chaim, Gate of the Recitation of the Shema Before Retiring 11:19 פרי עץ חיים, שער קריאת שמע שעל המיטה י"א:י"ט

ואח"כ בזווג היום, כבר מוצא כלי מתוקן, ועושה נשמות חדשות, רק שהוא בסוד אב"א כנזכר. וכן הוא באו"א, כי בפסוק שמע ישראל, עושין בחינת כלי דאימא עצמה, מן הידים היותר עליונים ממנו, וכן היא מורידה אח"כ, אחר שנתקנה, היא מורידה הידים שלה לעשות כלי

אומר: כל המאריך ב"אחד", מאריך לו ימיו ושנותיו. אמר רב אבהו בר יעקב: ובדלית. אמר רב אשי: ובכלל של יחטוף בחית.

Our Rabbis have taught : "Hear, O Israel, the L-rd our G-d, the L-rd is one" (Deut. vi. 4) — up to here Kawwanah is required. These are the words of R. Meir. Raba said : The Halakah is in accord with R. Meir. There is a teaching : Symmachus says : Whoever prolongs the pronunciation of the word ehad "one," his days and years are prolonged for him. Rab Aha b. Jacob said : Especially the letter D. Rab ... Ashe said: Only he must not slur over the letter

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

סמ"ק הובא בב"י או"ח סי' סא. וראה ברכות יג, ב.

55 שהוא אחד בח' ב'ו' ריקעים וארץ וד' רוחות העולם

הבית יוסף, בהלכות קריאת שמע, מביא את ספר מצוות קטן, שהוא המקור שמציינת הערת קה"ת: באות א' של "אחד" יש לכוון שהוא אחד; בח', שערכה שמונה, יש לכוון שהוא יחיד בשבעת הריקעים ובארץ; ובד' — לארבע רוחות השמים. זו קריאתו של אדמו"ר הזקן באותיות המילה.

Beit Yosef, Orach Chayim 65:1 בית יוסף, אורח חיים ס"ה:א'

קראה סירוגין אפילו שהה כדי לגמור את כולה יצא בפרק מי שמתו (ברכות כב:) ת"ר היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר ומתפלל להיכן חוזר רב חסדא ורב המנונא חד אמר חוזר לראש וחד אמר למקום שפסק אמר רב אשי דכ"ע אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש והתם בדלא שהה קא מפילגי וכתב הר"י בשם רביי הא"י דהלכה כמ"ד למקום שפסק ואם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ובתר הכי (כד:) אמר ר' אבהו הוה אויל בתריה דרי יוחנן והוה קרי ק"ש ...

Tur Orach Chaim, Vilna, 1923 (Public Domain)

56 פני אריי' . . ודמות פניהם

"ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין..." ארבע החיות שבמרכבה מקבילות לאות ד' של "אחד" בעולמות העליונים.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י'

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אלהימין לארבעתם ופני שור מהשמאול לארבעתם ופני נשר לארבעתם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, י.

57 בסי' לפני אחד

בדף ע' ע"א מוסבר בקטע על "לפני אחד, מה אתה סופר?" שאפילו "אחד" הוא בגדר מספר, שכן אומרים "אחד" כאשר היבטים רבים מתחברים ונעשים לאחד; רק "לפני אחד" — ה' לבדו — הוא למעלה מן המספר. זו הנקודה הנאמרת כאן על עצמותו.

הערת קה"ת

פ"א, מ"ז. ראה לעיל פי' בלק ע, א.

58 "לפני אחד מה אתה סופר?" לפני אחדותו של ה' אין מה למנות; אדמו"ר הזקן מפרש זאת כמשמעותו שעצמותו של ה' היא למעלה ממספר, ולכן

למעלה אפילו מן הכינוי "אחד".

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א':ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלחבת

קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou ?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

59 חלק ה'

59 "כי חלק הוי' עמו". נשמות ישראל הן "חלק הוי'", ונמשכות מה' ללא הסתר.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט'

כי חלק Havayah עמו יעקב חלק נחלתו:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ט.

60 מי גילה רו זה לבני

כשישראל אמרו "נעשה" לפני "נשמע", יצאה בת קול ושאלה: "מי גילה לבני רו זה, שמלאכי השרת משתמשים בו?" אדמו"ר הזקן מחיל את הביטוי "רו זה" על הדרגה העליונה הנסתרת אפילו מהמלאכים.

Shabbat 88a:8 שבת פ"ח א':ח'

אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" יצתה בת קול ואמרה להן: מי גלה לבני רו זה שמלאכי השרת משתמשים בו? דכתיב: "ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו" — ברישא "עשי", והדר "לשמע". אמר רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב "כתפוח בצץ היצר וגו'" — למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לה: מה תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פח, א.

61 ישת חושך סתרו

61 "ישת חושך סתרו". ה"חושך" הוא ההסתר של עצמותו של ה', הרו העליון הנסתר אפילו מהמלאכים.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

ישת חושך סתרו סביבותיו סכתו חשכתמים עבי שחקים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יח, יב.

פסקה 5

62 ואהבת את ה' אלקיך

62 "ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך." אדמו"ר הזקן מפרש את "ואהבת" הן כאהבתו של האדם עצמו והן כאהבה שהיא מעוררת

למעלה, ואת "בכל מאדך" — כאהבה שאין לה גבול.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאַהֲבֵתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 אהבתי אתכם אמר ה'

"אהבתי אתכם, אמר הוי". הפסוק מובא כמקור לאהבה שלמעלה שאהבת האדם מעוררת.

Malachi 1:2 מלאכי א:ב

אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאַמְרֶתֶם בְּמָה אֶהְבֵּתֵנוּ הֲלוֹא-אֵחַ עָשׂוּ לְעֵקֶב נְאֻם-ה' וְאַהֲבֵתִי אֶת־יַעֲקֹב:

I have loved you, saith the L-RD. Yet ye say: 'Wherein hast Thou loved us?' Was not Esau Jacob's brother? Saith the L-RD; Yet I loved Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי א, ב.

64 כרשפי אש שלהבת

"כי עזה כמות אהבה... רשפיה רשפי אש, שלהבתיה". דימוי האהבה לאש מתאר את אהבתה היוקדת של הנשמה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שִׁימֵנִי כַחוֹתֶם עַל־לִבִּי כַחוֹתֶם עַל־רוּעִי כִּי־עֲזָה כְמוֹת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה כְּשֹׂאִל קִנְאָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שְׁלֵהֲבֵתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ שה"ש ח, ו.

65 הגידה לי שאהבה נפשי

"הגידה לי שאהבה נפשי". הפסוק מובא כמקור לאהבה הבאה מלמעלה ומסייעת לאהבת הנשמה לעלות.

Song of Songs 1:7 שיר השירים א:ז

הַגִּידֵה לִי שְׁאֶהְבֶּה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה תִּרְבִּיץ בְּצִהְרִים שְׁלֹמֶה אֶהְיֶה כַּעֲטֹף עַל עֲדְרֵי חֲבֵרִי:

Tell me, O thou whom my soul loveth, Where thou feedest, where thou makest thy flock to rest at noon; For why should I be as one that veileth herself Beside the flocks of thy companions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, ז.

66 מגלה עמוקות מני חושך

"מגלה עמוקות מני חושך ויוציא לאור צלמות". אדמו"ר הוקן מפרש את הפסוק כגילוי העצמות הנסתרת שבלב, ההופכת את הרע שבנפש הבהמית לטוב.

Job 12:22 איוב י"ב:כ"ב

מְגַלֶּה עֲמֻקּוֹת מִנִּי־חֹשֶׁךְ וַיּוֹצֵא לְאוֹר צִלְמוֹת:

He uncovereth deep things out of darkness, And bringeth out to light the shadow of death

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יב, כב. ראה סה"מ תקס"ג ח"ב ע' תשכא ואילך. אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרלו.

67 ישת חשך סתרו

"ישת חושך סתרו". העמוקות המתגלות "מני חושך" הן הבחינה הנסתרת של "הוי" אלקינו".

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֹׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סָכְתוּ חֲשָׁכֹת־מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

68 בדורות הראשונים שלא היה הרע גובר בהם כ"כ

ההערה מצטטת את נוסח תק"סג: "בדורות הראשונים, שהיו להם נשמות גבוהות וגופם לא היה חומרי כל כך".

הערת קה"ת

"בדורות הראשונים שהי' להם נשמות גבוהות וגופם לא הי' חומרי כ"כ" — סה"מ תקס"ג ח"ב ע' תשכב.

69 מכל וכל בק"ש לבדו

ההערה מפנה לפתיחת החיבור הזה על מצוות התפילה, המצטטת את הרמב"ן ואת ספר החינוך.

הערת קה"ת

ראה שרש מצות התפלה בתחלתו בשם הרמב"ן והחינוך.

70 לכן תקנו שמונה עשרה . . לשון השפעה והמשכה

לפי ההערה, נוסח תק"סג מסביר שם שתפילת שמונה עשרה היא פירוש למה שנאמר בקריאת שמע.

הערת קה"ת

ראה בסה"מ תקס"ג ע' תשכב שמבאר שענין שמונה עשרה הוא ביאור הדברים שנאמרו בק"ש ע"ש. ובמאמרי אדה"א כאן ע' תקסד: והוא כמו פ"י וביאור על ואהבת שבק"ש.

71 אין פירושו מפני יראת העונש

ההערה מפנה להסברו של אדמו"ר האמצעי שם מדוע אין מבקשים "סלח לנו" מתוך יראת העונש.

הערת קה"ת

ראה הביאור במאמרי אדה"א כאן ע' תקסה.

פסקה 7

72 בחי אהבה רבה הנ"ל בחי בכל מאדך

המאמר מסביר מדוע בזמן הזה עיקר הבידור נעשה באמצעות התפילה, ומתאר את ההתעוררות כמוחו ובלבו של האדם כ"רשפי אש" בלי גבול, הנקראים "מאדך", המעוררים את בחינת אין סוף.

הערת קה"ת

ראה קו"א לתניא ד"ה להבין מ"ש בפע"ח דף קנה, ב ובליקוט פ"י שם.

73 בכל מאדך

"בכל מאדך": האהבה שאין לה גבול, שאדמו"ר הזקן מכנה אהבה רבה, הנעלית מאהבת הנשמה קודם ירידתה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 מגלה עמוקות מני חושך

"מגלה עמוקות מני חושך". האהבה רבה מתגלה דווקא מתוך החושך של הנפש הבהמית המזוככת.

Job 12:22 איוב י"ב:כ"ב

מְגַלֶּה עֲמֻקּוֹת מִבְּיַחֲשֵׁךְ וַיֵּצֵא לְאוֹר צִלְמוֹת:

He uncovereth deep things out of darkness, And bringeth out to light the shadow of death.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 וכיתרון האור מן החושך

"כיתרון האור מן החושך"; כאן יש לקרוא זאת כ"יתרון האור מתוך החושך" — האור שבוקע מתוך החושך.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב:י"ג

וְרָאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחָכְמָה מִן־הַסְּכָלוֹת כִּי־תֵרוֹן הָאוֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelletth folly, as far as light excelleth darkness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ב, יג.

76 וכמ"ש במ"א

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Siddur im Dach.

הערת קה"ת

ראה סידור עם דא"ה יט, א.

פסקה 8

77 ואלה המלכים . . בארץ אדום

"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל". בקבלה, מלכים אלה הם האורות שנפלו בשבירת הכלים; אדמו"ר הזקן מציב שם את שורש הנפש החיונית.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מִלְכָּה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לו, לא.

78 והיה הבן הבכור לשניאה

הפסוק שבו נפתח המאמר: "והיה הבן הבכור לשניאה". "השנואה" היא הנפש הבהמית, ו"הבכור" הוא האהבה הגדולה הנובעת ממנה לאחר שהיא מתבררת.

Deuteronomy 21:15 דברים כ"א:ט"ו

כִּי־יִתְּהִיֵּן לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וְיִלְדוּ־לּוֹ בָּנִים

הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשִׁנְיָאָה:

If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

79 לשניאה כתיב ביו"ד לשון דבר אחר

ההערה מצטטת את נוסח שנת תק"סג: המילה היא בלשון פעילה, ולא בלשון סבילה; אילו הייתה בלשון סבילה הייתה נכתבת בוי"ו, כמו "שנואה", ואילו ביו"ד פירושה "מי שגורם לשנאה".

הערת קה"ת

"לשון מפעיל ולא נפעל שאם הי' נפעל הי' נכתב שנואה בוי"ו כמו שנוא אבל שניא היא כמו משניאי" — סה"מ תקס"ג ע' תשכד.

80 הר סיני הר שירדה שנאה

הגמרא מסבירה את השם סיני: זהו המקום שממנו ירדה שנאה ("סינאה") לאומות העולם. אדמו"ר הזקן שומע במילה "לשניאה", הכתובה בוי"ד, רמז לסיני ולשנאת הרע שהביא עמו.

Shabbat 89b:1 שבת פ"ט ב:א

שִׁפְרוּ וְרָבוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו; מְדַבֵּר סִינִי — שִׁירְדָּה שְׂנָאָה לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם עָלָיו. וּמָה שְּׁמוֹ? "חֹרֶב" שְׁמוֹ. וּפְלִיגָא דְרַבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: "הָרַר סִינַי" שְׁמוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא "הָרַר חֹרֶב" — שִׁירְדָּה חֹרֶבָה לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם עָלָיו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פט, ב.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC); J.W. Etheridge. The Targums of Onkelos and Jonathan Ben Uzziel on the Pentateuch. London: Longmans, Green, 1862 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Pri Etz Chaim (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Tur Orach Chaim, Vilna, 1923 (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-seitzei/4/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-seitzei/4/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק